

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

ESA LEHTO

Opas itsenäiseen elämään

SOSIAALIALAN KOULUTUSOHJELMA
2020

Tekijä(t) Lehto, Esa	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Kesäkuu 2020
	Sivumäärä 29	Julkaisun kieli suomi
Julkaisun nimi Opas itsenäiseen elämään		
Tutkinto-ohjelma Sosionomi (AMK)		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyön tehtävänä oli tuottaa opas, joka tukee itsenäistymistä jälkihuollosta itsenäistyneille nuorille sekä heidän ohjaajilleen. Oppaan avulla ohjaaja voi yhdessä nuoren kanssa keskustella itsenäistymiseen liittyvistä asioista mallintaen, ohjeistaen ja opastaen. Oppaan avulla voidaan myös ennakoida ja pohtia asioiden syy-seuraussuhteita. Tavoitteena oppaalla on tuoda tutuksi nuorelle asioita ja palveluita, joita hän tulee kohtaamaan arjessaan. Tällä tavoin hänen on mahdollista selviytyä niistä itsenäisesti ja tämä tukee nuoren itsenäisyyttä ja toimijuutta sekä lisää autonomian tunnetta. Oppaan toisena tärkeänä tavoitteena on tarjota jälkihuollon ohjaajille käytännöllinen työkalu, jonka avulla voidaan arvioida nuoren palvelutarvetta sekä itsenäistymistaitojen vahvuuksia ja haasteita.</p> <p>Opasta ja sen käyttöä suunniteltiin sosiaalipedagogista viitekehystä jälkihuollon näkökulmasta hyödyntäen, sillä osallisuuden ja toimijuuden vahvistaminen on tärkeässä roolissa itsenäistyneiden nuorten kanssa työskennellessä. Jälkihuolto ja siihen liittyvä lainsäädäntö antaa omat raaminsa oppaalle ja sen käyttäjille. Nuoruuden kehitystehtävät ja itsenäistyneen nuoren roolikartan arjen pyörittäjä- rooli määrittivät oppaaseen valitun sisällön.</p> <p>Työ toteutettiin yhteistyössä Sospro Satakunta Oy Käpylän avopalveluiden kanssa. Käpylän avopalveluiden palvelujen piiriin kuuluu mm. ammatillinen tukihenkilötoiminta, jälkihuolto ja tukiasuminen ja samassa pihapiirissä avopalveluiden kanssa toimii myös itsenäistymiseen erikoistunut Käpylän lastenkoti, jonka käyttöön opas myös tulee.</p> <p>Oppaaseen sisällytettiin talouden hallintaa, asunnon hankkimista, asumiseen ja hygieniaan ja töiden hakuun liittyviä asioita. Tämän lisäksi on listattu muutamia yleisiä palvelunumeroita ja internet-palveluita, joihin voi ottaa yhteyttä akuutin hädän hetkellä.</p> <p>Oppaan koekäytössä havaittiin käytännön tuotoksen olevan varsin onnistunut ja tiedon jäsentelyn olevan oppaan avulla helppoa. Jos työtä haluaisi edelleen kehittää, voisi oppaasta kehittää toiminnallisen sovelluksen, joka saattaisi aktivoida nuorten itsenäistä oppaan käyttöä edelleen.</p>		
<p>Asiasanat</p> <p>lastensuojelu, jälkihuolto, itsenäistyminen, nuoruus</p>		

Author(s) Lehto, Esa	Type of Publication Bachelor's thesis	Date June 2020
	Number of pages 29	Language of publication: Finnish
Title of publication A guide to independent life		
Degree program Bachelor's Degree in Social Services		
<p>Abstract</p> <p>The target of the thesis was to get produce a guide which supports the emancipation of young in after-care and for their instructors. With the help of the guide instructor can discuss with young about emancipation related matters with modeling, giving instructions and guiding. With the help of the guide it is possible to anticipate and ponder cause-and-effect relationship. As a target for guide is to get acquainted for young matters and services which he will be facing in everyday life. In this manner the young have possibility to cope independently and it supports the emancipation and agency of young and increases the feeling of autonomy. Another important target of guide is to offer after-care instructors a practical tool, which can help to estimate the service needs of young and the strength and challenges of skills of independency.</p> <p>The guide and the usage of it was examined as social pedagogical framework as an after-care point of view because strengthening of inclusiveness and agency is important when working with young during their emancipation process. After-care and the law related to it gives frames on their own for the guide and its users. Development tasks of adolescence and everyday-life runner role of Itsenäistyvän nuoren roolikartta® determined the content selected for the guide.</p> <p>Work was conducted in collaboration with Sospro Satakunta Oy Käpylä community care. Käpylä community care include services e.g. professional supports person service, after-care and supported accommodation and there is also independency work specialized Käpylä children's home in the same yard, in which the guide will also be used.</p> <p>The guide includes things as financial management, getting a apartment, household and hygiene and job searching. In addition, there is list of some common service phone numbers and internet services where one can contact in case of emergency</p> <p>In the test run of the guide was found that practical product was successful and the structuring information with the help of the guide was easy. If one would like to develop the product further, guide could be turned into a practical application, which may activate the young to use the guide independently more.</p>		
<p><u>Key words</u></p> <p>children's protection, after-care, emancipation, youth</p>		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 AIKUISTUMISEN TUKEMINEN JA JÄLKIHUOLTO.....	7
2.1 Jälkihuolto	7
2.2 Sospro Satakunta Käpylän avopalvelut jälkihuollon toteuttajana.....	10
3 SOSIAALIPEDAGOGINEN VIITEKEHYS	12
3.1 Sosiaalipedagogiikka tieteenalana	12
3.2 Sosiaalipedagogiikka jälkihuollon näkökulmana.....	13
3.3 Osallisuus ja toimijuus	14
3.4 Lastensuojelun terapeutin laitostusmalli.....	17
4 ITSENÄISTYVÄ NUORI	20
4.1 Nuoruus	20
4.2 Itsenäistyvän nuoren roolikartta.....	22
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	24
5.1 Opinnäytetyön tehtävä	24
5.2 Yhteistyökumppani Sospro Satakunta Oy	24
5.3 Toiminnallinen opinnäytetyö	25
5.4 Itsenäistymisoppan toteutus	26
6 POHDINTA	29
LÄHTEET	
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Opiskelujen ohessa olen työskennellyt muutamissa lastensuojelulaitoksissa ja olen huomannut, että nuorten tuen tarve lisääntyy itsenäistymisen nivelvaiheessa. Itsenäistymisen kynnyksellä nuori joutuu kohtamaan asioita, joita ei ole tarvinnut miettiä laitosasumisen aikana kertaakaan ja vuokranmaksut sekä verkkopankkiasioimiset saattavat olla täysin uusia asioita. Tämä opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä Sospro Satakunnan Käpylän yksikön kanssa. Käpylän lastenkoti on itsenäistymisyksikkö ja samassa pihapiirissä on myös avopalveluiden tarjoamat tukiasunnot. Käpylän lastenkodissa on itsenäisyyteen panostava työote ja sijoitetut lapset ovat iältään 15-17 -vuotiaita. Olen työskennellyt Käpylässä noin 1,5 vuotta ja tuona aikana Käpylässä on täysikäistynyt useita nuoria, joiden nivelvaihetta olen päässyt seuraamaan. Usein täysikäisyyden kynnyksellä on herännyt kysymyksiä tai huolta omasta pärjäämisestä sekä yksinolemisen ja arjen pyörittämisen haasteista.

Jälkihuolto on aiheena ajankohtainen muutenkin, sillä huostaanotot ja sijoitukset ovat viime vuosina lisääntyneet ja sitä kautta lisääntyvät myös jälkihuollon asiakkuudet (THL:n [www-sivut](http://www.thl.fi) 2019). Jälkihuoltoa on myös uudistettu voimakkaasti ja 1.1.2020 tuli voimaan jälkihuolto-oikeuden pidennys, joka oli lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmän merkittävin uudistus. Jälkihuolto-oikeutta pidennettiin 25 ikävuoteen saakka entisen 21 ikävuoden sijaan. Tämä merkitsee merkittävää julkisen vallan vastuuta jälkihuollon rakenteellisesta ja toiminnallisesta uudistamisesta (Sosiaali- ja terveysministeriö. 2019, 9.) sekä jälkihuollon nuorten kanssa tehtävän itsenäistymistyön laajenemista.

Nuorten kanssa tehtävää työtä määrittelevät monet lait ja asetukset. Kolme oleellisinta lakia, jotka ohjaavat lastensuojelutyötä ovat lastensuojelulaki, sosiaalihuoltolaki ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. Näiden lisäksi YK:n lapsen oikeuksien sopimus on merkittävässä roolissa työn kannalta. Nämä lait ja sopimus pitävät huolta lapsen edusta ja oikeuksista.

Idea itsenäistymisoppaasta sai siis alkunsa työelämälähtöisesti. Opas on tarkoitettu itsenäistyvälle nuorelle Sospro Satakunnan Käpylän lastenkodin ja avopalveluiden

käyttöön. Vastaavaa kompaktia opasta, jonka nuori saa itselleen, ei ollut vielä käytössä. Opas kulkee aina nuoren mukana sähköisenä pdf-versiona, joka tuo lisäarvoa nuorelle. Oppaan avulla voidaan arjen asioita käsitellä etukäteen ennen varsinaista laitoksesta muuttoa, jolloin on helpompi selviytyä asioista itsenäisesti ja irtaantuminen laitoksesta on mahdollista. Lisäksi oppaaseen voi palata aina tarvittaessa ja tieto on sieltä helposti löydettävissä. Ohjaajille opas tuo yhden työkalun lisää nuorten itsenäistymisen harjoitteluun ja sen avulla voidaan kehittää jälkihuoltonuorten kanssa tehtävää työtä itsenäistymiseen liittyen, arvioida nuoren palvelutarpeita sekä itsenäistymistaitojen heikkouksia ja vahvuuksia.

Lastensuojelulaki (6 §) määrittelee nuoren 18-24 –vuotiaaksi, mutta tässä opinnäytetyössä käytetään termiä nuori tarkoittaen 15-18 –vuotiasta. Opas on käytössä sekä sijaishuollon alaikäisillä lapsilla, kuin jälkihuollon piirissä olevilla täysi-ikäisillä nuorilla, joten molempia kuvaava termi, nuori, oli selkeä ratkaisu tämän opinnäytetyön kannalta.

2 AIKUISTUMISEN TUKEMINEN JA JÄLKIHUOLTO

2.1 Jälkihuolto

THL:n lastensuojelun käsikirjan mukaan jälkihuollolla tarkoitetaan ”sijaishuollon tai pitkän avohuollon sijoituksen päättymisen jälkeen tarjottavaa kokonaisvaltaista tukea lapselle tai nuorelle. Jälkihuollon tarkoituksena on tukea lapsen kotiutumista sijais- huollosta tai auttaa aikuistuvaa nuorta saavuttamaan riittävät valmiudet itsenäisen elä- män aloittamiselle.” Jälkihuollon tarkoituksena on antaa lapselle tai nuorelle tukea niin asumiseen, koulutukseen, toimintakyvyn säilyttämiseen, terveydenhuoltoon kuin toi- meentuloonkin ja olla hänen tukenaan matkalla nuoruudesta itsenäiseksi aikuiseksi. “Laaksonen korostaa myös jälkihuoltovelvoitteen moraalista ulottuvuutta: ottaessaan lapsen sosiaalilautakunnan huostaan yhteiskunta on puuttunut raskaimmalla toimenpi- teellä yksilön elämään, jolloin yhteiskunnan velvollisuus on vastaavasti kantaa vas- tuuta lapsesta siihen saakka, kunnes hän kykenee huolehtimaan itsestään.” (Lastensuo- jelun keskusliitto, 2016, 9.)

Lastensuojelun sijaishuollon laitokasvatuksen perimmäinen tavoite on saattaa lapsi laitoksesta itsenäiseen elämään, auttaa integroitumaan yhteiskuntaan ja koulutuksen kautta siirtymään työelämään. Lasten kanssa työskentelevillä aikuisilla täytyy olla vahva yhteiskunnallinen ja sosiaalinen tietoperusta, jotta he näkevät yhteiskuntaan kiinnittymisen haasteet ja prosessit ja osaavat olla nuoren tukena itsenäistymisessä ja jälkihuollossa. Itsessään integraation mahdollisuuksien tunnistaminen nuoressa saat- taa vaatia työntekijältä vahvaa ammattitaitoa. Jälkihuolto on kriittinen nivelvaihe si- jaishuollossa, jolloin on aika opettaa ja oppia itsenäisen elämän taitoja. Riskien ja epä- varmuuksien ennakointi ja käsittely ovat merkittävässä roolissa itsenäistymisessä, sillä niiden puuttuessa saattaa itsenäistyminen ja työelämään siirtyminen epäonnistua tai jäädä vajaaksi. (Timonen-Kallio, Yliruka, Närhi, 2017, 27)

Jälkihuollon antama tuki suunnitellaan aina yksilöllisesti ja toteuttamisen perustana toimii jälkihuollon säännöllisesti tarkistettava asiakassuunnitelma. (THL, 2020) Asia- kassuunnitelman toteuttamiseen osallistuvat nuori, sosiaalityöntekijä, nuoren huoltajat

ja tarvittaessa muu lapsen huoltoon keskeisesti osallistuva taho. Jälkihuollon asiakassuunnitelmaan kirjataan nuoren erityisen tuen ja avun tarpeet sekä hänen käytössään olevat palvelut ja tukitoimet. (Lastensuojelulaki 30 §; Rätty 2019, 248, 260; Saastamoinen 2010, 62.)

Lastensuojelulain mukaan jälkihuolto-oikeus on jokaisella lapsella tai nuorella sijaishuollon päättymisen jälkeen. (Lastensuojelulaki 75 §) Nuoren itsenäistyessä sijaishuollosta on tuen tarve yleensä suuri ja jälkihuollolla on lastensuojelun ja sijaishuollon toimien vaikuttavuuden kannalta erittäin keskeinen merkitys; siirtyvätkö opitut asiat arkeen, kun nuori itsenäistyy. Jälkihuollon tavoitteena on auttaa nuorta löytämään omia vahvuuksiaan ja hyödyntämään niitä, pääsemään sinuiksi itsensä kanssa, oppimaan omista kokemuksistaan ja luomaan uskoa siihen, että oman elämänsä kulkuun on mahdollista vaikuttaa. Nuoren tulevaisuuden näkymiä ja toivoa vahvistamalla ja tukemalla, tuetaan samalla nuorta käyttämään kokonaisvaltaisesti omia resurssejaan. (Laaksonen 2004b, 10–11, 27.)

Jälkihuollon työ nähdään nuoren rinnalla kulkemisena ja se on tarkoitus vastata nuoren tarpeisiin. Jälkihuoltovelvoitteeseen perustuen voidaan järjestää mm. apua tulevaisuuden suunnitteluun ja tukea omien voimavarojen löytämiseksi, käytännön apua asunnon hankintaan, tukea opiskelupaikan löytymiseen sekä opiskeluun, apua työnhakuun ja harjoittelupaikkojen etsimiseen, harrastustukia, lomamahdollisuuksia, vertaistukea, taloudellista tukea itsenäistymiseen liittyviin menoihin sekä ohjausta rahan käyttöön, mahdollisuus tutustua aikuisten säännölliseen tukeen itsenäistymisen jälkeen. (Lastensuojelun keskusliitto, 2016, 15.) Toisinaan tulee vastaan hätätilanteita, joissa nuoret tarvitsevat välitöntä apua ja sitä pyritään heille tarjoamaan. Iso osa työstä tapahtuu puhelimitse. Nuoria muistutellaan asioista ja sovituista tapaamisista sekä hoidetaan nuoren asioita yhdessä, mikäli hän apua toivoo. Luottamus ja nuoren kokemus siitä, että jälkihuoltotyö on hyödyllistä hänelle, ovat tärkeitä työskentelyn kannalta. Nuoren hyvinvointia tuetaan ympärivuotisesti järjestämällä tapaamisia mm. liikunnan, luonnon, kulttuurin ja ruoan merkeissä. (Ravanikoti toimintakertomus 2019)

Jälkihuollossa oleva nuori asuu pääsääntöisesti itsenäisesti omassa kodissaan tai on kotiutunut takaisin omaan perheeseen. Työskentelyn tavoitteet ja sisältö sovitaan asiakassuunnitelmapalaverissa. Jälkihuollon tuki sisältää niin ikään neuvontaa ja ohjausta

yksilöllisen suunnitelman mukaan. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi asumiseen liittyvät asiat, raha-asiat, virastoasiat, terveydelliset asiat, opiskelu, työ ja työtoiminta, keskusteluapu sekä työskentely nuoren lähiverkoston kanssa, mikäli nuori niin haluaa. (Ravanikoti toimintakertomus 2019)

Taloudellinen tukeminen liittyy vahvasti jälkihuoltoon. Nuoren kodin ulkopuolelle sijoittava kunta kerää nuorelle itsenäistymisvaroja, jotka kattavat vähintään 40% hänen tuloistaan, korvauksistaan ja saamisistaan. Nuoren tuloihin voi lukeutua esimerkiksi elatusapu, eläkkeet ja avustukset. Kunta perii kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen etuudet, joilla katetaan nuoresta aiheutuvia asiakaskuluja, kuten lastensuojeluyksikön asiakaspaikkamaksuja. Näistä etuuksista siirtyy 40% nuoren itsenäistymisvaroihin. Jälkihuoltoon siirryttäessä itsenäistymisvaroja voidaan käyttää nuoren omiin hankintoihin. Tavallisesti tällaiset hankinnat ovat oman asunnon kalusteet, opintoihin liittyvät hankinnat ja ajokortti. Lastensuojelulain mukaan itsenäistymisvarat tulee maksaa nuorelle tämän täytettyä 18 vuotta. Sosiaalityöntekijällä on kuitenkin vastuu ja velvollisuus arvioida ja päättää, milloin nuori on riittävän kypsä päättämään omista asioistaan ja huolehtimaan rahankäytöstä. Itsenäistymisvaroja käytetään jälkihuollon aikana sosiaalityöntekijän harkinnan mukaan ja hänellä on velvollisuus huolehtia, että varat käytetään nuoren itsenäistymistä tukevaan toimintaan ja hankintoihin. Itsenäistymisvarat on maksettava nuorelle viimeistään, kun hän täyttää 25 vuotta. (Lastensuojelulaki 77 §) Itsenäistymisvarojen lisäksi nuorelle voidaan myöntää toimeentulotukea. Toimeentulotukeen eivät vaikuta sosiaalitoimen hallussa olevat nuoren itsenäistymisvarat, eikä sen myöntämistä ole sidottu toimeentulotukinormeihin. (Lastensuojelun keskusliitto, 2016, 20)

Jälkihuolto voidaan päättää, kun nuori selviää itsenäisesti arjen toimista, eikä tuen tarvetta enää ole. Myös jälkihuollon tuen päättäminen tehdään suunnitelmallisesti. (Lastensuojelun keskusliitto, 2016, 53) Velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viimeistään nuoren täyttäessä 25 vuotta. (Lastensuojelulaki 77 §)

2.2 Sospro Satakunta Käpylän avopalvelut jälkihuollon toteuttajana

Käpylän avopalveluihin sisältyy kuusi tukiasuntoa, jälkihuolto, ammatillinen tukihenkilöpalvelu, perhetyö, lapsen ja perheen valvotut ja tuetut tapaamiset sekä valvotut vaihdot. 18-25 -vuotiailla nuorilla on mahdollisuus asua tukiasunnoissa jälkihuollon aikuistumisen tukena tai muuna sosiaalitoimen itsenäisen asumisen tukea tarvitsevana tukitoimena. Tukiasuntoihin on mahdollista tulla myös perheenä. Tukiasunnosta tehdään nuoren kanssa vuokrasopimus ja sijoittavan kunnan kanssa tukiasumisen ja jälkihuollon palvelusopimus. (Sospro Satakunta toimintasuunnitelma 2020)

Tukiasumisen palvelu sisältää nuoren asiakassuunnitelmapalaverissa sovitun tuntimäärän tuki- ja ohjaustapaamisia. Vuokrasopimukseen on sisällytetty nuoren sitoutuminen tukeen ja tapaamisiin. Nuoren tukeminen on neuvontaa ja ohjausta yksilöllisen suunnitelman mukaisesti. Nuori saa tukea ympärivuorokautisesti puhelimen välityksellä ja kriisitilanteessa apua ja tukea saa viereisestä lastenkodista myös öisin. Yhteisöllisyys ja osallisuus toteutuvat yhteisen tekemisen kautta, kuten jälkihuolto nuorten viikkotapaamisena ja viikkoruokailuna. (Sospro Satakunta toimintasuunnitelma 2020)

Jälkihuollon piirissä olevilla nuorilla on myös ympärivuorokautinen puhelintuki. Nuorella ja ohjaajalla on käytössä kuukausittainen yhteinen toimintaraha, jota voidaan käyttää yhteiseen toimintaan tai akuutissa tarpeessa esimerkiksi ruokakassin hankintaan tai välttämättömiin lääkkeisiin. (Sospro Satakunta toimintasuunnitelma 2020)

Käpylän avopalvelut järjestävät säännöllistä ryhmätoimintaa. Toiminnan tarkoituksena on vertaistuki ja osallisuus. Kerran viikossa järjestetään viikkotapaaminen, johon kutsutaan sekä jälkihuollossa olevat, että tukiasunnoissa asuvat nuoret. Viikkotapaaminen toteutetaan avopalveluiden toimintatilassa tai kesäaikaan pihalla. Viikkotapaamiseen varataan aikaa yleensä noin neljä tuntia ja siihen voi osallistua omien aikataulujen mukaan. Tarjolla on aina jotain pientä purtavaa ja nuorten kanssa keskustellaan heitä kiinnostavista ja ajankohtaisista asioista ja pelaillaan pelejä. Toisinaan saatetaan järjestää jokin pieni retki lähiseudulle, käydään yhdessä keilaamassa tai katsomassa esimerkiksi stand up -esitystä. Nämä erikoistilanteet rahoitetaan nuoren ja ohjaajan

yhteisellä kuukausittaisella toimintarahalla. (Sospro Satakunta toimintasuunnitelma 2020)

Viikkotapaamisen lisäksi Käpylän avopalvelut järjestää kerran viikossa viikkoruokailun jälkihuollon ja tukiasuntojen nuorille. Ruokailu järjestettiin aiemmin kaksi kertaa kuukaudessa, mutta vuonna 2020 päätettiin tehdä ruokailusta viikoittainen. Ruokailu järjestetään mahdollisuuksien mukaan aina samaan aikaan, jotta se on hyvin ennakoitavissa ja rytmittäisi nuorten arkea. Ruokailun aikaikkunaa kavennettiin samalla, ohjaten nuoria sitoutumaan olemassa oleviin aikatauluihin. Ruokana on tarjolla yksinkertaista ja edullista kotiruokaa, jonka on tarkoitus inspiroida nuoria valmistamaan vastaavia ruokia kotonaan. (Sospro Satakunta toimintasuunnitelma 2020)

Tapaamisista ja yhteydenpidoista laaditaan kuukausiyhteenveto, joka toimitetaan nuorelle, sosiaalitoimeen sekä nuoren vanhemmille, mikäli nuori niin haluaa. (Sospro Satakunta toimintasuunnitelma 2020)

3 SOSIAALIPEDAGOGINEN VIITEKEHYS

Sosiaalipedagogisen viitekehyksen kiinnostuksen kohteena ovat prosessit, joissa ihminen kasvaa yhteiskunnan jäseneksi ja jäsenenä. Ihmisen kasvua tarkastellaan sosiaalisena ilmiönä. Huomion kohteena on kasvatus, eli pedagoginen toiminta, jolla elämänkulun eri vaiheissa tuetaan sosiaalista kasvua. Kasvua ja kasvatusta tapahtuu sosiaalipedagogiikan silmin koko ihmisen eliniän, kaikilla elämän osa-alueilla. (Suomen sosiaalipedagoginen seura ry, 2020) ”Sosiaalipedagogiikka voidaan nähdä tieteenalana, oppiaineena ja/tai ammatillisena orientaationa. Käsitys ja ymmärrys sosiaalipedagogiikasta syntyvät perehtymällä sen monimuotoisuuteen. Sosiaalipedagogiikka ei ole pelkkä ajatusrakennelma tai ideologia. Vasta kun se muuttuu käytännön toiminnaksi, voidaan puhua sosiaalipedagogiikasta.” (Ranne, K., Sankari, A., Rouhiainen-Valo, T. Ja Ruusunen, T. 2005, 10)

3.1 Sosiaalipedagogiikka tieteenalana

Sosiaalipedagogiikka on lähtökohdiltaan monitieteellistä: näkökulma yhdistää yhteiskunta- ja kasvatustieteitä. (Ranne, K. ym. 2005, 14) Kasvun ja kasvatuksen yhteisöllisten ja yhteiskunnallisten kytkentöjen tarkastelu on osa sosiaalipedagogiikkaa ja tuo lisäksi pedagogisen näkökulman sosiaaliseen työhön. Sosiaalipedagogiikka on myös toimintatiedettä, sillä teoria ja käytäntö ovat hyvin läheisessä suhteessa toisiinsa. Ajattelun välineenä oleva teoria auttaa toteuttamaan ja kehittämään toimintaa käytännössä ja toisaalta taas toiminnassa saadut kokemukset uudistavat ajattelua ja muokkaavat teoriaa. (Suomen sosiaalipedagoginen seura ry, 2020)

Käsite sosiaalipedagogiikka yhdistää kaksi sanaa: sosiaali ja pedagogiikka.

Pedagogiikalla viitataan yleisesti kasvatukseen, mutta ”sosiaalinen” voidaan käsittää hyvinkin monella eri tavalla. Keskeisiä käsitteitä ovat yhteiskunnallisuus, yhteisöllisyys ja vuorovaikutus. Hämäläinen ja Kurki toteavat sosiaalipedagogiikan keskeisiksi periaatteiksi ja tavoitteiksi itseapuun auttamisen, itsekasvatuksellisten prosessien käynnistämisen ja vahvistamisen niin yksilötasolla kuin ryhmissä ja yhteisöissä. (Hämäläinen & Kurki 1997, 18) Sosiaalipedagogisesta viitekehyksestä puhutaan paljon

varsinkin lasten ja nuorten kohdalla, mutta näkökulmasta on hyötyä myös muissa elämänvaiheissa. Kasvaminen ja kehitys eivät lopu aikuistumiseen. Sosiaalipedagogiikka tarjoaa kasvatuksellisen näkökulman myös silloin, kun tavoitteena on orientoida perheitä yhteiskuntaan, etsiä syrjäytyneille uusia uomia palata takaisin sosiaaliseen elämään tai herätellä ihmisten innostusta yhteisöllisyyteen. Vanhuusiän ongelmat, rikollisuuden ehkäiseminen ja sekä alkoholistien, narkomaanien ja muiden ongelmaisten auttaminen ovat myös sosiaalipedagogisia ongelmia. (Hämäläinen & Kurki 1997, 191.)

3.2 Sosiaalipedagogiikka jälkihuollon näkökulmana

Sosiaalipedagogiikan alkuperä on ikivanha, lähtöisin jo antiikin Kreikasta. Näkökulma voidaan jäljittää aina Aristoteleen ajatteluun saakka. ”Aristoteleen mukaan ihminen on luonnostaan yhteisöllinen ja voi elää hyvää elämää ja kehittyä ihmisenä vain yhteisön jäsenenä. Vaikka tätä ajatusta ihmisen luontaisesta yhteisöllisyydestä on läpi historian kyseenalaistettu, se on edelleen elinvoimainen” (Nivala, E & Ryytänen, S. 2019, 90). Tämä näkökulma on kuitenkin ollut suomalaisten sosiaalityötä tekevien henkilöiden työssä mukana jo pitkään, vaikka sille ei olekaan osattu osoittaa tiettyä termiä. Nykyäänkin sosiaalipedagogiikka voidaan nähdä ammatillisena suuntautumisena, jolloin sosiaalipedagogiselle lähestymistavalle tyypillisiä työmenetelmiä käytetään työssä joko tiedostamattaan tai tietoisesti. (Ranne, K. ym. 2005, 12.) Sosiaalihistoriallisesti sosiaalipedagogisen ajattelun ja toiminnan synty liittyy teollistumis-, kaupungistumis- ja modernisoitumisprosesseihin. Tuohon aikaan yhteiskunnassa tapahtui suuria muutoksia ja sosialisoinnin muotoja muokattiin rajusti uuteen uskoon. Uudenlaiset elämäntavat toivat perheitä uusien ongelmien eteen. Sosiaalipedagogiikka syntyi tarpeeseen ehkäistä ja lievittää sosiaalisia ongelmia, joita olivat erityisesti perheen kasvatuskyvyn heikkenemisestä aiheutunut lasten ja nuorten laiminlyödyksi joutumisen ongelma. (Hämäläinen & Kurki 1997, 11) Tämä tarve on läsnä jälkihuollon piirissä olevien nuorten parissa edelleenkin.

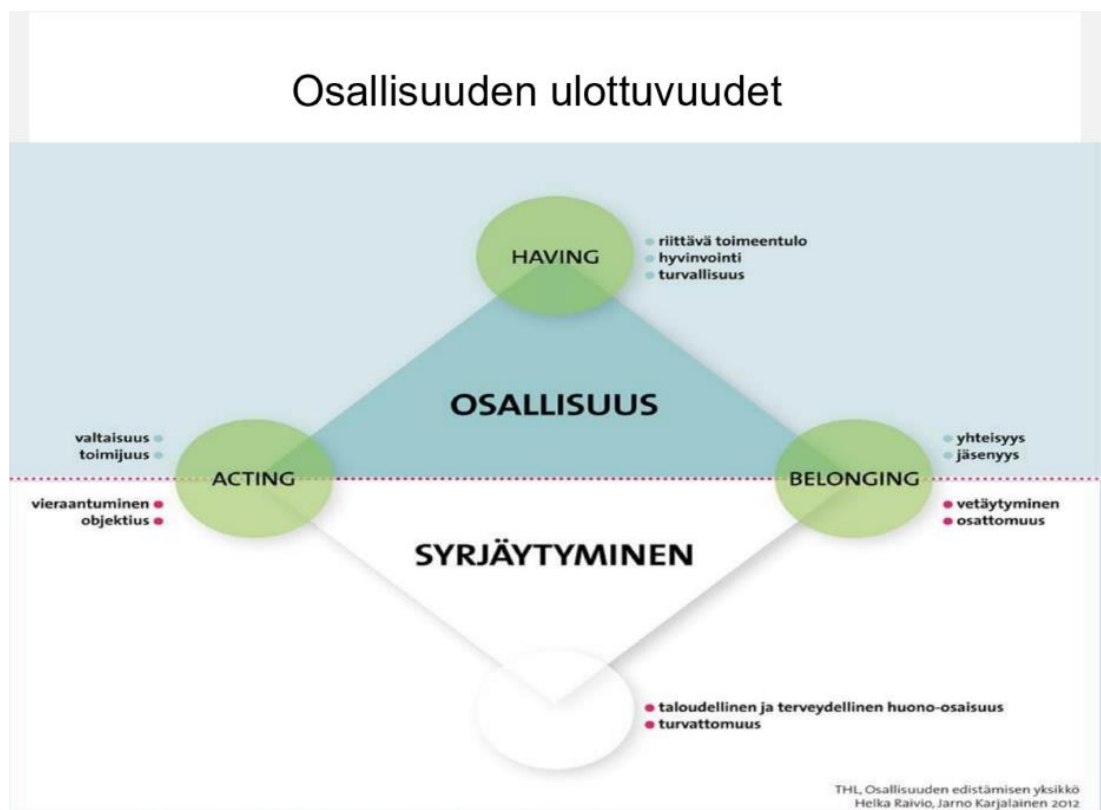
Kuten edellä mainittiin, sosiaalipedagogisella orientaatiolla on vahvat perinteet suomalaisessa lastensuojelussa. Vuosikymmenten ajan sijaishuollossa työskennelleet sosiaalikasvattajat ovat pedagogisen suhteen avulla kasvattaneet lapsia ja integroineet heitä kohti itsenäistä aikuisuutta ja toiminnallista yhteiskunnan jäsenyyttä. Sosiaalipedagogiikka korostaa arkikeskeisyyttä, toimijuutta ja osallisuutta. Elinikäistä kasvua, voimaantumista, muutokseen suuntautumista ja kulttuurillisuuden sekä yhteisöllisyyden merkitystä korostetaan tässä orientaatiossa. Lähestymistavassa ei ole kyse pelkästään yksilön pedagogisesta kasvatustavasta, vaan laitosten yhteisön kasvatuspotentialiaali huomioiden tuetaan lapsen toimijuutta itsenäiseen elämään sekä vahvistetaan osallisuutta yhteiskunnan tarjoamiin mahdollisuuksiin. Toimijuudella tarkoitetaan lapsen taitoja toimia laitosten ympäristön ulkopuolella. Osallisuuden vahvistamiseksi tarvitaan mm. kriittisen ajattelun taitoja, sekä sosiaalisia ja toiminnallisia yhteiselämän valmiuksia. Pedagoginen suhde auttaa nuorta kehittämään itse itseään sekä tiedostamaan omaa elämäänsä koskevat vaikutusmahdollisuudet. (Närhi, P., Timonen-Kallio, E. & Yliruka, L. 2017, 18.) Sosiaalipedagoginen orientaatio keskittyy lisäämään lapsen ja nuoren kykyä tehdä omaa elämäänsä koskevia ratkaisuja ja päätöksiä ja on siten erinomainen orientaatio jälkihuollon piirissä olevien nuorten kanssa työskentelyyn.

Yhteiskunnallinen kriittisyys on myös ominaista sosiaalipedagogiselle ajattelulle ja sitä myös jälkihuollon tulee opettaa nuorille. Integraation lisäksi sosiaalipedagogiikan tavoitteena on myös emansipaatio, jolla tarkoitetaan vapautumista elämästä tukahduttavista, epätoivottavista käytännöistä ja rakenteista. Sosiaalipedagogiikka pyrkii siis tukemaan paikan löytämistä yhteiskunnassa sekä kriittisen ajattelun ja toiminnan valmiuksia (Suomen sosiaalipedagoginen seura ry, 2020) Nämä valmiudet kasvattavat myös yhteisöllisyyttä, sillä kriittisen ajattelun kautta ihmisellä on myös mahdollisuus vaikuttaa ympärillään tapahtuviin asioihin. Näiden valmiuksien ja näkökulman tuottamien oivallusten avulla jälkihuollon piiristä itsenäisyyteen ponnistavan nuoren on helpompaa toimia osana yhteiskuntaa.

3.3 Osallisuus ja toimijuus

Osallisuus on käsitteenä hieman häilyvä ja monisäikeinen ja sitä voidaan määritellä moni tavoin. Helka Raivio ja Jarno Karjalainen ovat tehneet oman mukaelmansa Erik

Allardtin osallisuusteoriasta ja tässä mukaelmassa osallisuus esitetään kolmena eri ulottuvuutena (having, acting, being). Allardtin alkuperäisessä jaottelussa hyvinvoinnin osa-alueisiin (having, loving, doing ja being) havainnollistetaan konkreettisesti hyvinvoinnin eri ulottuvuuksia, mutta teoria jättää hyvinvointia tuottavien asioiden ja kokonaisuuksien dynaamisen luonteen sekä toimijuuden erillisiksi asioiksi. Myös näiden asioiden yhteys jää huomioimatta: miten esim. yhteisyys (loving) luo toimeen tulemistä (having). Amartya Sen ja Martha Nussbaum kehittivät capability- viitekehyksen, joka korostaa toimijuutta. Heidän mukaansa “köyhällä ei ole vapautta tavoitella yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan arvostamia asioita tai muuttaa resurssejaan arvostamukseen toiminnoiksi (functionings).” Senin ja Nussbaumin ajattelu vapauden, toimintavalmiuksien ja toimijuuden keskinäisestä suhteesta syventää kolmen ulottuvuuden osallisuusajattelua. (Isola, A, Kaartinen, H. & Leemann, L. 2017, 10)

Osallisuus syrjäytymisen vastaparina (Helka Raivio, THL, 2017)

Sosiaalipedagogisen ajattelun ja toiminnan keskeinen periaate on jokaisen ihmisen näkeminen ja kohtaaminen toimijana tai toimijuuteen kykenevänä. Toimijuudella tarkoitetaan tahtoa, kykyä ja mahdollisuuksia tehdä valintoja omaan elinpiiriin liittyen. Toimijuuden voidaan nähdä näin ollen koostuvan tahdosta, kyvyistä ja mahdollisuuksista

toimia. Toimiessaan ihminen ilmaisee itseään ja valinnan vapauttaan. (Nivala, E. & Ryytänen, S. 2019, 95)

Nivala ja Ryytänen toteavat kirjassaan sosiaalipedagogiikan eri teorioiden pitävän sisällään hyvin voimakkaasti ajatuksen ihmisen ainutlaatuisuudesta, jokaisen ihmisarvosta ja kunnioittamisesta. Vahvana vaikuttaa myös ajatus siitä, että työn tavoitteena on tukea ihmistä saavuttamaan oma potentiaalinsa, tulemaan mahdollisimman täydeksi siksi ihmiseksi, joksi voi tulla. Tämä näkökulma yhdistyy ajatukseen, että ihmisen kasvu ja kasvatust ilman yhteisöä ei ole mahdollinen. ((Nivala, E. & Ryytänen, S. 2019, 91) Näihin ajatuksiin tulee mielestäni myös jälkihuollon työn pohjautua, sillä nuoren tulee olla itsenäistyttyään kykenevä toimimaan osana yhteiskuntaamme, yhtenä sen ainutlaatuisena ja tasavertaisena jäsenenä. Toimintatavat, motivaatiot ja tulevaisuuden suunnitelmat ovat kaikilla nuorilla erilaisia, mutta jälkihuollossa pyritään antamaan avaimet siihen, miten omiin ja yhteisiin asioihin voi yhteiskunnassa vaikuttaa.

Ihmisen olemassaololle ja ihmisyydelle toiminta on samalla tavalla perustavanlaatuisia kuin biologiset prosessit, ne pitävät ihmisen käynnissä. Nivala ja Ryytänen esittävät kirjassaan esimerkin: ihminen voi elää ilman työntekoa mutta elämä, jossa mikään toiminta ei liitä häntä muihin ihmisiin, ei ole inhimillistä, koska sitä ei eletä muiden keskuudessa. Toiminta toteutuu siis yhdessä muiden ihmisten kanssa, se tarvitsee ja edellyttää muita ihmisiä ja toiminnan vaatiman vapauden toteuttamiseksi tarvitaan julkinen tila. Lisäksi toiminta on itseisarvoista, ei vain väline tai keino jonkin päämäärän saavuttamiseksi. Toiminta ja toiminnallisuuden kokemus ovat itsessään arvokkaita, ei pelkästään toiminnan päämäärä. Toimija oppii toimiessaan. (Nivala, E. & Ryytänen, S. 2019, 95-99.)

Jälkihuollossa tehtävään työhön olennaisesti liittyvä käsite on toimijuuteen varsin läheisesti liittyvä autonomian käsite. Autonomialla voidaan kuvata toiminnan vapauden ja itsenäisyyden mahdollisuuksia. Autonomia rakentuu Nivalan ja Ryytäsen mukaan sisäisestä ja ulkoisesta autonomiasta. Sisäisellä autonomialla tarkoitetaan autonomian valmiuksia, ulkoisella autonomialla taas yhteiskunnan mahdollisuuksia ja esteitä. Autonomian valmiuksiin voidaan lukea mm. Omien oikeuksien tunteminen, kyky muodostaa ja ilmaista näkemyksiä yhteisistä asioista, yhteiskunnan rakenteiden tuntemus.

Erittäin tärkeä valmius on toimia ja kantaa vastuuta omista päätöksistä, teoista ja valinnoista. Autonomia edellyttää uskoa omiin mahdollisuuksiin ja valmiuksiin, arvovaihtojen tekoa sekä sitoutumista tehtyihin valintoihin eli moraalista kypsyyttä. (Nivala, E. & Ryyänen, S. 2019, 100) Kaikkien näiden valmiuksien kasvattaminen kuuluu oleellisesti jälkihuollon tavoitteisiin.

3.4 Lastensuojelun terapeutin laitospäivätoiminnan malli

Lastensuojelun terapeutin laitospäivätoiminnan mallinnus on lapsi- ja perhepalveluiden (LAPE) muutosohjelmassa tuotettu lastensuojelun moniammatillisen työryhmän malli. Työpajatyöskentely toteutettiin syksyllä 2016 tavoitteenaan paikantaa erilaisia työtapoja ja palvelumalleja, joiden avulla lapset ja heidän läheisensä voisivat saada kokonaisvaltaista sekä monipuoliseen osaamiseen perustuvaa tukea ja apua lastensuojelulta. Mallinnustyöskentelyllä on pyritty paitsi määrittelemään lastensuojelun kehityssuuntia ja tavoitteita, myös kerätä kokemusta sellaisesta palvelujen rakenteesta, jossa asiakkaat, työntekijät, johto, tutkijat sekä yhteistyökumppanit tuottavat yhdessä tietoa ja ymmärrystä laadukkaasta lastensuojelutyöstä. Tavoitteena on, että nämä uudet rakenteet löytäisivät paikkansa myös SOTE-uudistuksen rakenteisiin. (Närhi, P., Timonen-Kallio, E. & Yliruka, L. 2017, 3.) Lastensuojelun terapeutin laitospäivätoiminnan mallinnuksen pohjana toimivat sekä terapeutin että sosiaalipedagoginen orientaatio, jotka molemmat soveltuvat erinomaisen hyvin myös laadukkaaseen jälkihuollon toteuttamisen viitekehyksiksi sekä pohjustamaan itsenäistymisoppaan käyttöä nuoren kanssa.

Terapeutista orientaatiota voidaan luonnehtia suunnitelmalliseksi, kasvattavaksi ja kuntouttavaksi toiminnaksi. Terapeutista orientaatiota tukee lapsen turvallinen elinympäristö, joka tarjoaa lapselle sekä tukea että suojelua mahdollistaen koulunkäynnin, sosiaalisten taitojen oppimisen sekä kiinnittymisen normaaliin arjen toimintaympäristöön kuten eri instituutioihin ja palveluihin. Orientaatioon liittyy myös tiivis yhteistyö lapsen ja lapsen perheen kanssa. (Närhi, P., Timonen-Kallio, E. & Yliruka, L. 2017, 16.)

Terapeuttisen orientaation keskeisiä periaatteita voidaan tunnistaa viisi. Ensimmäinen ja tärkein periaate on lapsen tai nuoren turvallisuus. Laitoksissa on varmistettava, että lapsi kokee olonsa turvalliseksi suhteessa muihin lapsiin, ohjaajiin ja omaan kasvuym-päristöönsä. Perustana turvallisuudelle toimii hyvin suunniteltu, kasvuun ja kehityk-seen tähtäävä työskentelymalli, jota arvioidaan säännöllisesti. Vastaavasti turvallisuu-den tunnetta luodaan jälkihuollossa sillä, että nuorella on ympärillään työskentele-mässä aikuisia, jotka osaavat auttaa pulmatilanteissa. Kaupungin tuottama jälkihuolto toimii usein vain virastoaikaan, mutta yksityinen palveluntuottajan on mahdollista tar-jota tukea myös ilta-aikaan ja akuuteissa tilanteissa myös öisin ja viikonloppuisin. Toi-nen periaate korostaa yhteistyötä lapsen vanhempien kanssa. Työskentelymallien tulee mahdollisuuksien mukaan tukea lasta yhteydenpitoon vanhempien kanssa sekä osal-listaa vanhempia laitoksen arkeen ja jälkihuollossa nuoren elämään, kuitenkin vain, mikäli nuori niin haluaa. Kolmas periaate ankkuroi lapselle tarjottavat palvelut hänen lähiympäristöönsä. Terapeuttinen orientaatio ei voi toimia yksinään, erillään lapsen normaaliarkeen kuuluvista yhteisöistä. Jälkihuollossa on tarpeellista kartoittaa alueen palveluita nuoren tarpeiden mukaan. Työntekijän tulee olla hyvin kartalla alueella tar-jolla olevista palveluista, jotta hän osaa ohjata nuorta oikeaan suuntaan. Opasta käy-tettäessä tämä asia voidaan huomioida ja oppaaseen voidaan koota nuoren asuinpaik-kakunnan hänelle tarpeellisimmat palvelut. Neljännessä periaatteessa korostuvat arjen jakaminen, eläminen ja oppiminen sekä siihen liittyvät ihmissuhteet. Jälkihuollossa tämä voi tarkoittaa asioiden hoitamista yhdessä ja vastavuoroiset keskustelut. Myös osallisuutta ja yhteisöllisyyttä tukevat ryhmätapaamiset tukevat arjen jakamista ja ih-missuhteiden luomista ja ylläpitoa. Viidennen periaatteen mukaan tärkeää on laitos-hoidon tutkiminen ja kehittäminen, jotta toimivat käytännöt voidaan tunnistaa ja niiden käyttöä laajentaa. Tämä edellyttää tutkijoiden ja sekä käytännön toimijoiden yhteis-työn lähentymistä ja laajenemista. Samoin jälkihuoltotyö on jatkuvan kehityksen alla ja tällöin on tärkeää olla perillä nuoren työryhmän ja yhteistyökumppanien toimin-nasta. (Närhi, P., Timonen-Kallio, E. & Yliruka, L. 2017, 17.)

Traumanäkökulma liittyy voimakkaasti terapeuttiseen orientaatioon. Yksinkertaisim-millaan terapeuttinen orientaatio voi olla lapsen kokemusten kuulemista, ymmärtä-mistä ja käsittelyä yhdessä lapsen kanssa. Jälkihuoltotyöhön sisältyy paljon keskuste-lua ja asioiden käsittelyä, niin vanhojen kuin uusienkin. (Närhi, P., Timonen-Kallio, E. & Yliruka, L. 2017, 17.)

Terapeuttinen orientaatio sisältää monia hyviä näkökulmia jälkihuollon työhön. Orientaatioon sisältyy turvallisen elinympäristön mahdollistama kiinnittyminen arjen normaaleihin toimintaympäristöihin. Jälkihuollon tehtävänä on lisätä entisestään sijaishuollon aikana tutuksi tulleiden instituutioiden ja palvelujen itsenäistä käyttöä, sekä tarjota mahdollisuuksia tutustua myös entuudestaan tuntemattomiin palveluihin. Kun järjestelmä on jo nuorille tuttu, on kokemukseni mukaan uusien palvelujen piiriin lähteminen heille helpompaa. Tuttujen palvelujen käyttö tuntuu turvalliselta ja näin vahvistuu myös nuoren oman pystyvyyden tunne. Näitä seikkoja opas tukee. Orientaatioon liittyvä sijaishuollon aikana tehtävä yhteistyö perheen kanssa myös tukee omilleen muuttavaa nuorta, ja jälkihuollon tärkeänä tehtävänä on vahvistaa tätä yhteistyötä. Itsenäistyttyään nuorella on mahdollisuus tavata vanhempiaan niin usein kuin haluaa ja sijaishuollossa tehty yhteistyö helpottaa myös vanhempia nivelvaiheen muutosten keskellä.

4 ITSENÄISTYVÄ NUORI

“Tulevaisuuteen suuntautumisen tuskallinen paradoksi on siinä, että on menossa jon-
nekin, missä ei vielä koskaan ole ollut” (Sinkkonen, J. 2012, 18) Nuorella on edessään
monia fyysisiä ja psyykkisiä muutoksia, sekä monia ikävaiheelle tyypillisiä kehitys-
tehtäviä hänen itsenäistyessään lapsuudesta kohti nuoruutta. Tässä luvussa on kuvailtu
nuoruutta, sen haasteita ja kehitystehtäviä sekä itsenäistyvän nuoren roolikarttaa, jota
käytettiin apuna itsenäistymisoppaan sisältöä koottaessa ja jäsenneltäessä.

4.1 Nuoruus

Dunderfeltin elämäнкаарipsykologian mukaan ihmisen elämäнкаarta voidaan lähestyä
neljästä eri näkökulmasta. Näitä näkökulmia ovat biologinen, yhteiskunnallinen, psy-
kososiaalinen sekä individuaatio. Biologinen näkökulma tarkastelee fyysistä kehitystä
ja kasvua, yhteiskunnallinen ihmisen ja kulttuurin vuorovaikutusta, psykososiaalinen
lapsuuden läheisten ihmisten vaikutusta persoonallisuuden kehitykselle ja muodostu-
miselle ja individuaatio ihmisen persoonallisuuden ja ydinminuuden kehitystä läpi elä-
män. Elämäнкаari itsessään on jaettu neljään eri vaiheeseen ja kuhunkin vaiheeseen
liittyy omat kehitystehtävänsä. Elämäнкаari jakautuu lapsuuteen, nuoruuteen, aiku-
suuteen ja vanhuuteen. (Pekkarinen, V. 2007, 7-10)

Nuoruuden keskeisiä kehitystehtäviä ovat sukupuoli-identiteetin omaksuminen sekä
suhteiden luominen vastakkaiseen sukupuoleen, koulutuksen hankkiminen ja työelä-
mään valmistautuminen sekä perhe-elämään valmistautuminen. Suuria ovat myös nuo-
ren elämässä tapahtuvat roolimutokset; ikätovereiden tärkeys korostuu ja irrottautu-
minen omista vanhemmista kohti itsenäistä elämää alkaa. Nuoruudessa harjoitellaan
päättöksentekoa ja opetellaan työntekoa. Nuori tavoittelee kohti omaa itsenäisyyttään,
mutta taistelee vielä riippuvuudestaan suhteesta omiin vanhempiinsa ja perheeseensä.
Usein sanotaan nuoruuden vaiheeseen liittyvän suuria kriisejä, mutta uusimmat tutki-
mukset ovat osoittaneet, että valtaosalle nuorista kehitysvaiheeseen ei liity mikään eri-
tyinen kriisi. Kehitys on asteittaista ja jatkuvaa, osiltaan jopa ennustettavaa. (Pekkari-
nen, V. 2007, 16-21)

Nuoruudessa tapahtuu valtava määrä fysiologisia ja hormonaalisia muutoksia. Impulsiivinen käytös suurine riskinottoineen on nuorille tyypillistä; kehittyvä keskushermosto ja nopeasti vilkastunut hormonitoiminta aikaansaavat voimakkaan tarpeen etsiä uusia elämyksiä ja intensiivisiä, uudenlaisia kokemuksia, mutta aivoalue, joka säätelee impulsseja on vielä kovin keskeneräinen. (Sinkkonen, J. 2012, 42)

Jälkihuollon piirissä olevien nuorten itsenäistyminen saattaa olla huomattavasti haastavampi prosessi kuin kotona kehitystehtävänsä kohdannut nuori. Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmän loppuraportissa kerrotaan, että jälkihuollon nuoret voidaan jakaa karkeasti kahteen ryhmään kevyen ja paljon tukea tarvitsevien mukaan. Kevyttä tukea tarvitsevat selviävät aikuistumisesta ilman suurempia haasteita ja heille palvelujärjestelmä on riittävä. Paljon tukea tarvitsevien nuorien kohdalla asia on haastavampi ja heillä on hyvin monimuotoisia, kompleksisia ja kumuloituvia sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia, jotka vaikuttavat alentavasti heidän toimintakykyynsä. Kokonaisvaltainen ja tavoitteellinen tuki jää heiltä liian usein tavoittamattomiin, eivätkä he saa tai kykene vastaanottamaan riittävää apua arjessa selviytymiseen eri alueilla (muun muassa asumisen haasteet, päihde- ja mielenterveysongelmat, ylivelkaantuminen ja talouden suunnittelu, hygienia ja terveys sekä koulutukseen ja työelämään integroituminen). (Sosiaali- ja terveysministeriö. 2019, 9-10.)

4.2 Itsenäistyvän nuoren roolikartta

Itsenäistyvän nuoren roolikartta (Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymä, 2013)

Itsenäistyvän nuoren roolikartta® on Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymän kehitystyön tuloksena syntynyt väline nuoren itsenäistymisen tarkastelun ja arvioinnin avuksi. Itsenäistyvän nuoren roolikartan lisäksi on olemassa Vanhemmuuden roolikartta® ja Parisuhteen roolikartta®. Kartoille on myönnetty rekisteröidyn tavaramerkin tunnus. Itsenäistyvän nuoren roolikartta on monikäyttöinen, eikä välttämättä pelkästään nuoren kanssa käytettävä. Roolikartta toimii hyvin myös syrjäytymisvaarassa olevien tai syrjäytyneiden aikuisten kanssa. Itsenäistyvän nuoren roolikartan soveltamismahdollisuudet ovat hyvin monipuoliset, kun tavoitteena on käsitellä elämänhallintaan liittyviä ongelmia. Tästä syystä itsenäistyvän nuoren roolikartta valikoitui opinnäytetyöni teoriapohjaksi. Itsenäistyvän nuoren roolikartassa on yhdenmukaisuuksia vanhemmuuden roolikartan kanssa. Kun nuoren toimiminen rooleissa kehittyy ja roolit vahvistuvat, itsenäistyvän nuoren roolikartan mukainen toiminta kasvaa vastaamaan vanhemmuuden roolikartan mukaista toimintaa. Tällöin voidaan ajatella, että nuori on itsenäistynyt, jonka jälkeen hän voi ryhtyä soveltamaan vanhemmuuden roolikarttaa. (Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymä, 2013) Itsenäistyvän nuoren

roolikartan roolit rakentuvat hierarkkisesti kolmeen tasoon: motivaatoroolit, tavoite-roolit ja tekoroolit. Päärooleja on viisi, jotka kuvastavat niitä motiiveja, joiden perusteella nuoren itsenäistyminen etenee. Motiivi saa nuoren toimimaan niin, että hänen oma toimintansa luo mahdollisuudet itsenäistymiselle ja myöhemmin aikuistumiselle. Itsenäistyvän nuoren roolikartan motiivirooleihin lukeutuvat arkipäivän pyörittäjä, itsensä arvostaja, rajojen asettaja, elämästä oppija ja suhteiden hoitaja. (Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymä, 2013) Itsenäistymisoppaan suunnitteluun olen hyödyntänyt arkipäivän pyörittäjä -motivaatoroolia.

Motivaatoroolit jakautuvat alarooleihin, joita kutsutaan tavoiterooleiksi. Tavoiteroolit kuvaavat niitä tavoitteita, joihin itsenäistymisessä pyritään ja opas pyrkii tukemaan näitä tavoitteita. Arkipäivän pyörittäjän tavoiteroolit ovat: ruoan laittaja, vuorokauden rytmittäjä, kodin kunnossa pitäjä, puhtaudesta huolehtija, sinnittelijä, terveyden vaalija, raha-asioiden hoitaja, avun pyytäjä ja vastaanottaja, koulun/työn hoitaja ja itsensä innostaja. (Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymä, 2013)

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Itsenäistymisopas valikoitui aiheekseni, koska yksikön sisällä kaivattiin uutta välinettä itsenäistymisen läpi käymiseen nuorten kanssa. Vastaavaa nuorelle itselleen avuksi jäävää opasta ei ollut tällä hetkellä käytössä.

5.1 Opinnäytetyön tehtävä

Opinnäytetyön tehtävänä oli valmistaa sähköinen pdf-versio oppaasta, joka voidaan lähettää nuoren älypuhelimeen. Laitostuminen on kodin ulkopuolelle sijoitetuille lapsille suuri haaste, jolloin itsenäistynyt nuori saattaa olla varsin vieraantunut omassa arjessa tarvittavista taidoista. Oppaan on tarkoitus tukea suuren muutoksen nivelvaihetta ja antaa nuorelle konkreettinen, jo tutuksi tullut tietolähde arjen keskellä nouseviin kysymyksiin. Opas tukee nuoren toimijuutta ja autonomian tunnetta ja sen toivotaan rohkaisevan laajempaan itsenäiseen tiedonhakuun.

Itsenäistymisopasta hyödyntäen ohjataan nuorta itsenäistymään ja samalla voidaan arvioida vahvuuksia ja puutteita itsenäistymistaidoissa. Opas toimii myös ohjenuorana ohjaajalle. Nuori saa oppaan sähköisenä mukaansa ja voi näin palauttaa mieleensä jo oppimiaan taitoja tai varmistaa, muistaako asian oikein. Opas voi parhaimmillaan lisätä itsenäistä tiedon hankkimista ilman aikuiselta kysyttyä neuvoa ja vahvistaa näin nuoren autonomian tunnetta.

5.2 Yhteistyökumppani Sospro Satakunta Oy

Sospro Satakunta on osa Sospro Oy konsernia, joka toimii Satakunnan lisäksi Kanta-Hämeen, Pirkanmaan ja Varsinais-Suomen alueilla. Sospro syntyi vuosien 2017-2018 aikana, jolloin yhdistyivät neljä lastensuojelualan toimijaa CTM Oy Sosiaali- ja terveyspalvelut, Lastensuojelulaitos Ravani Oy, Mansikkapuisto Oy ja Sospro Oy. Sos-

pro Oy:n työskentelyä ohjaavat neljä arvoa: rohkeus, yksilöllisyys, osallisuus ja luottamus. Näiden lisäksi työn keskiössä on usko lapsessa olevaan hyvään. (Sospro www-sivut, 2019)

Opinnäytetyön tilaajana toimii Sospro Satakunnan avopalvelut, jonka palveluihin kuuluvat jälkihuolto, ammatillinen tukihenkilötoiminta, perhetyö, valvotut ja tuetut tapaamiset sekä valvotut vaihdot ja tukiasuminen. Käpylän avopalvelut toimii samassa piirissä Sospro Satakunnan Käpylän lastenkodin kanssa, josta nuori voi muuttaa täysi-ikäistyessään tukiasuntoon. Käpylän avopalvelut ja lastenkoti ovat entisen Lastensuojelulaitos Ravani Oy:n toimipisteitä. Itsenäistymisopas tuo lisää työkaluja niin ohjaajalle kuin nuorillekin itsenäisyyden opetteluun. Opinnäytetyöstä hyötyvät koko Sospro Satakunnan työntekijät, avopalveluiden ja jälkihuollon ohjaajat. Itsenäisyyden koittaessa opasta on mahdollista käyttää myös kartoittamaan nuoren kykyjä ja valmiuksia esimerkiksi asiakassuunnitelmapalaverissa. Näin myös sosiaalityöntekijä saa paremman käsityksen nuoren tilanteesta ja pystytään yhdessä miettimään nuorta tukevia palvelumuotoja tai toimintamalleja. Opinnäytetyö vahvistaa omaa osaamistani itsenäistymistyön osa-alueella.

5.3 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallinen opinnäytetyö on vaihtoehto tutkimukselliselle opinnäytetyölle. Tavoitteena toiminnallisen opinnäytetyön tekemisessä on ammatillisen kentän käytännön ohjeistaminen, opastaminen, toiminnan järjestäminen sekä järjeistaminen. Opinnäytetyö voi olla esimerkiksi ammatillisen työn tueksi suunniteltu ohje, ohjeistus tai opastus. Toiminnallisen opinnäytetyön pitäisi olla työelämälähtöinen, käytännönläheinen, tutkimuksellisesti toteutettu ja sen pitäisi osoittaa tekijänsä tietämystä ja taitoja alansa kohtaan. (Vilkka & Airaksinen 2003, 9-10.)

Toiminnallinen opinnäytetyö voidaan toteuttaa esimerkiksi tekemällä tehdystä työstä selvitys. Toiminnallisen opinnäytetyön lopputulos on aina jotain konkreettista. Opinnäytetyön raportissa käydään läpi keinot, joilla toteutus on saatu aikaan. Toiminnallisen opinnäytetyön raportissa kerrotaan, millainen työn prosessi on ollut. Raportista

selviää lukijalle mitä, miksi ja miten asiat tehtiin ja millaiset työn tulokset ja johtopäätökset olivat. Raportissa työn tekijä myös arvioi prosessiaan, tuotostaan ja omaa oppimistaan. Raportista opinnäytetyön lukijalle selviää, mikä opinnäytetyössä onnistui ja olisiko jotain voinut tehdä toisin. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 51.)

Opinnäytetyön ensisijaisia kriteereitä ovat tuotteen uusi muoto, käytettävyys kohderyhmässä ja käyttöympäristössä, asiasisällön sopivuus kohderyhmälle, tuotteen houkuttelevuus, informatiivisuus, selkeys ja johdonmukaisuus. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 53.) Opasta on tarkoitus jakaa sähköisesti, jolloin oppaan voi ladata omaan puhelimeen ja se kulkee aina mukana. Tämä tukee käytettävyyttä nuorten keskuudessa ja siihen on helpompi tarttua, kuin paperiseen versioon. Oppaan sisältö on koottu työelämän kokemuksen ja tutkitun tiedon perusteella. Tekstit ovat kirjoitettu tiiviiksi, mutta selkeiksi, jotta lukijan ei tarvitse käyttää aikaansa selailemalla opusta löytääkseen haluamansa tiedon.

5.4 Itsenäistymisoppaan toteutus

Itsenäistymisopas on suunniteltu omaohjaajan työkaluksi auttamaan itsenäistymiseen liittyvien asioiden jäsentelyä yhdessä nuoren kanssa. Tavoitteena oli tuottaa laadukas ja helppokäyttöinen opas, joka auttaisi sekä nuoria että ohjaajia. Oppaan avulla ohjaajan on helppo tarkistaa, mitä asioita on käyty läpi ja mistä olisi hyvä puhua vielä lisää. Opas voi toimia myös omaohjaajan työkaluna arvioitaessa nuoren palvelutarvetta sekä itsenäisyystaitojen vahvuuksia ja haasteita.

Itsenäistymisoppaassa käsitellään mm. talouden hallintaa, työnhakua, asunnon hankintaa ja asumisen perusasioita. Näiden lisäksi oppaassa on käsitelty lyhyesti verkkopankkitunnukset, armeija sekä ohjaamon palvelut. Oppaan yksi osuus on elämän vastoin käymisiä varten kerätty valtakunnallisia puhelinnumeroita ja internetsivuja, joista saatavaa löytää avun hädän hetkellä. Mukaan valikoitui maksuttomia puhelin- ja chat-palveluita sekä internetsivustoja. Omaohjaaja voi myös dialogia käydessään painottaa asioita tiettyihin osioihin nuoren vahvuuksien ja haasteiden perusteella.

Opas on koottu työkirjaksi siten, että aukeaman ensimmäinen sivu on tarkistuslista ja toisella sivulla on perehdytty käsiteltäviin asioihin syvemmin. Tarkistuslistasta voidaan rastita ne kohdat, jotka on jo käyty läpi tai joissa nuori ei tarvitse enempää ohjausta. Oppaaseen on koottu asiat tiiviisti, jotta asioiden läpikäyminen on helppoa ja nuoren on helppo palata niihin myöhemmin tarvittaessa. Tarkoitus on, että omaohjaaja käy nuoren kanssa oppaan läpi dialogisesti, jolloin ohjaaja kertoo aiheista syvemmin ja lisää aiheisiin omaa paikallistietoutta. Muistiinpano-sivuille voidaan yhdessä kirjoittaa huomioita tai esiin nousseita asioita, kuten puhelinnumeroita tai yhteyshenkilöiden nimiä. Opasta voidaan myös käyttää tiedonsiirron tukena nuoren siirtyessä sijaishuollosta jälkihuoltoon. Oppaan avulla voidaan arvioida, millaista tukea ja palveluita nuori tarvitsee jälkihuollon piirissä ja toisaalta jälkihuollossa ohjaajat voivat palata niihin itsenäistymistaitoihin, jotka vaativat vielä harjoittelua.

Ruoan laittajan, sinnittelijän ja raha-asioiden hoitajan tavoiteroolit ovat otettu huomioon raha-asiat -osiossa. Osion alussa kerrotaan lyhyesti, kuinka kuukausittaiset tulot kannattaa jaotella niin, että ne riittävät kuukaudeksi. Oppaassa kehoitetaan myös suunnittelemaan ostokset ja valmistamaan ruoat itse myös töihin ja kouluun otettavaksi. Hakusanoista löytyy ”edulliset reseptit”, jonka avulla hakukoneista löytää paljon vaihtoehtoja edulliselle arkiruualle. Muutamia säästövinkkejä on koottu sinnittelijän tarpeisiin sekä ohjeet lisätiedon hankintaan. Laskujen maksamiselle ja rästiin jäämiselle on omat osiot oppaassa. Olen huomannut työssäni, että osalla nuorista jää laskut maksamatta, eivätkä he tiedä, kuinka tulee toimia, jos laskut ovat myöhässä. Oppaasta löytyy vinkki, kuinka laskut tulee maksettua ajallaan. Oppaassa on myös mainittu, mitä tapahtuu, jos laskuja jää paljon maksamatta ja kuinka toimia, jos laskun eräpäivä on jo mennyt tai jos lasku menee perintään. Myös pikavipeille on oma osionsa oppaassa, sillä nämä kalliit luotot aiheuttavat suuria ongelmia valitettavan monelle nuorelle. Oppaassa on kerrottu, miten pienikin luotto voi tulla kalliiksi korkojen ja käsittelymaksujen myötä ja aiheuttaa enemmän rahaongelmia. Suuri osa nuorista, joiden kanssa olen työskennellyt, ovat opiskelijoita tai työttömiä työnhakijoita; harvalla on töitä. Toimeentulotuen ja opintotuen varassa elämiseen vaaditaan suunnitelmallisuutta rahan käytön suhteen, jonka tarpeeseen opas vastaa. Oppaan avulla nuori voi oppia hallitsemaan taloudellisesti tiukkoja tilanteita ja olemaan luova hankintojen suhteen. Loppuun on vielä kirjattu muutama taho, josta voi saada apua rahahuoliensa ratkomiseen.

Kodin kunnossa pitäjän ja puhtaudesta huolehtijan tavoiteroolit ovat huomioituna asuminen ABC -osiossa. Oppaaseen on koottu päivittäiset, viikoittaiset, kuukausittaiset ja satunnaiset siivoustehtävät, joita noudattamalla nuoren on helpompi pitää asuntonsa siistinä. Ohjeet henkilökohtaiseen hygieniaan löytyvät myös samasta osiosta. Näiden lisäksi on vielä myös muutamia perusasioita asumiseen liittyen, kuten sulakkeet. Laistumisen myötä nuoren saattaa olla hankala huolehtia itsenäisesti asuntonsa siisteydestä. Lastensuojelulaitoksissa on useimmiten siivouspäivä, joka on sidottu tiettyyn aikaan. Ajatuksena säännöllinen siivous on erinomainen, mutta monet nuoret vaativat ohjausta siivoamisen aloittamiseen ja myös sen suorittamiseen. Oppaan siivouslista helpottaa siivoamisen organisoimista omassa asunnossa. Joillakin nuorilla myös henkilökohtaisesta hygieniasta on haasteellista pitää huolta itsenäisesti. Tämän vuoksi oppaaseen on sisällytetty muistutus säännöllisestä hampaiden pesusta ja suihkusta ja perustelut, miksi näin kannattaa toimia.

Avun pyytäjä ja vastaanottajan tavoiterooli on huomioitu Mistä apua? -osiolla. Osioon on kerätty puhelinnumeroita ja internet-palveluita hätätilanteiden ja elämän kriisien varalle. Hätänumeron ja myrkytystietokeskuksen lisäksi valitsin sellaisia palveluita ja puhelinnumeroita, jotka vastaavat niihin tarpeisiin, joita olen nuorien huomannut kohtaavan elämässään. Näistä palveluista saa apua kriisiin, lähisuhde- ja perheväkivaltaan, päihdeongelmaan, uhka-, konsoli- ja tietokonepeliongelmaan, rahahuoliin sekä tarvittaessa myös keskusteluapua. Kohtaamani jälkihuoltonuoret kääntyvät usein ongelmatilanteissa jälkihuoltotyöntekijöiden puoleen, mutta joskus tilanne saattaa olla sellainen, että anonyymi keskusteluapu tuntuu paremmalta vaihtoehdolta. Palvelut valikoituivat maksuttomuuden vuoksi, jotta puhelinlaskun kasvaminen ei estä avun hankkimista. Puhelinnumeroita en jokaisen palvelun kohdalle kirjannut väärinkäytösten vähentämiseksi ja oppaan päivittämisen helpottamiseksi.

Opas oli avopalvelujemme ohjaajien testikäytössä ja testikäytön jälkeen siihen lisättiin muutamia tarpeelliseksi koettuja osuuksia. Korjausten yhteydessä lisättiin omat osionsa armeijasta, verkkopankkitunnusten hankinnasta ja käytöstä, Ohjaamojen toiminnasta, harrastuksista, henkilökohtaisesta hygieniasta ja lääketarpeista.

6 POHDINTA

Opas on sähköisessä muodossaan hyvä väline nuorille, sillä he ovat tottuneet hoitamaan paljon asioita sähköisesti ja puhelin kulkee aina mukana. Opas fyysisenä paperiversiona olisi helpommin hukattavissa tai se unohtuisi helposti laatikon pohjalle tai paperinkeräykseen ensimmäisen tutustumiskerran jälkeen. Oppaan informaatio sisältö on kompaktissa muodossa, jolloin sieltä on nopea löytää haluamansa tieto. Opas ei ole sidottu mihinkään paikkakuntaan, vaan on muokattavissa aikaan ja paikkaan sopivaksi. Muokattavuus on sekä etu että haaste, sillä muokattaessa sisällön tulee pysyä selkeänä ja kompaktina. Oppaaseen ei ole tarkoitus sisällyttää kaikkea yksityiskoh- taista tietoa, jotta opas pysyy selkeänä. Vastuu asiasisällön muokkaamisesta ja tietojen oikeellisuudesta on muokkaajalla.

Oppaan avulla voidaan asioita mallintaa, ohjeistaa ja opastaa nuorelle arjessa vastaan tulevia asioita. Asioiden läpi käyminen oppaan avulla helpottaa nuoren asiointia ja toimintaa arjessa. Kun jokin tietty asia mallinnetaan ennen varsinaista toimintaa, on nuorempi hoitaa asia, sillä hänellä on jo mielikuva, kuinka se pitää hoitaa. Mallintaessa nuorelle on helppo antaa toimintaohjeet ja opastaa, kuinka hänen tulee toimia. Kynnys asioiden itsenäiselle hoitamiselle saadaan näin laskemaan.

Oppaan avulla asioita voidaan myös ennakoida tehokkaasti, kun nuoren kanssa voi- daan keskustella syyseuraus -suhteista. Talouden hallinnan asiat ovat oiva esimerkki tästä. Nuoren kanssa on syytä käydä läpi, mitä seurauksia voi olla laskujen maksamat- tomuudella tai kotivakuutusmaksun laiminlyönnillä. Myös pikavipeistä aiheutuva mahdollinen velkakierre ja sen seuraukset on hyvä tehdä selväksi nuorelle. Seurauk- sien tarkastelun lisäksi nuoren kanssa voidaan myös keskustella siitä, millaisia mah- dollisuuksia on selviytyä hankalista tilanteista. Näin vahvistetaan autonomian tun- netta: virheitä voidaan tehdä mutta niistä tulee kantaa vastuu ja toimia tilanteen vaati- malla tavalla. Oppaan avulla asioita voidaan myös ennakoida tehokkaasti, kun nuoren kanssa voidaan käsitellä syyseuraus -suhteita.

Opinnäytetyön eettisyys on huomioitu työn eri vaiheissa. Aihe on valikoitunut sijoi- tettujen lasten ja jälkihuoltonuorten kentältä nousevista tarpeista. Eettinen näkökulma

tulee esiin nuoren etuun ja autonomiaan tähtäävässä työöteessä. Eettisenä haasteena on opasta käytettäessä säilyttää ja vahvistaa nuoren osallisuuden tunnetta. Toisaalta pitäisi kertoa nuorelle, millainen toiminta on hänen etunsa mukaista ja toisaalta säilyttää hänen oma toimijuutensa ja mahdollistaa oivaltaminen ja sitä kautta toimintatavan valitseminen. Oppaan haasteena on ollut tuoda esiin nykyelämän sudenkuoppia pikavippien ja joustoluottojen muodossa, sillä nykypäivänä valloillaan oleva kertakäyttötalous haastaa järkevän rahan käytön opastamisen nuorille.

Jälkihuolto ei ole valtakunnallisesti tasalaatuista ja toteutus riippuu kotikunnasta. Eniten apua tarvitsevat jäävät liian usein vaille tarvitsemaansa tukea, koska he eivät kiinnity palveluihin tai palvelut eivät pysty tarjonta- tai tuotantotavan puolesta kiinnittämään jo valmiiksi monin eri tavoin kuormittuneita nuoria omiin palvelupolkuihinsa. (Sosiaali- ja terveysministeriö. 2019, 11.) Tähän hyvä esimerkki on päihde- ja mielen-terveysasiakkaat. Olen tavannut nuoria, joita siirretään palvelusta toiseen, kun kukaan ei ota koppia asiakkaasta. Mielenterveysongelmiin ei useinkaan saa apua, jos ei pysty olemaan päihteittä. Nuori taas ei pysty olemaan ilman päihteitä, koska saattaa saada hetkellisen helpotuksen omiin ongelmiinsa. Tällöin terapiasuhde saattaa keskeytyä. Apua päihdeongelmaan saa katkolta, sinne kuitenkin jonot saattavat olla viikkojen tai kuukausien mittaisia. Työntekijälle tässä on haasteena löytää nuorelle sellaista palvelua tai toimintaa, joka motivoisi päihteettömyyteen ja jolla nuori saisi lisää sisältöä elämäänsä.

Myös ammattilaisten osaamisvaatimuksissa jälkihuoltotyössä on eroja. Jotkin kaupungit vaativat jopa kymmenen vuoden työkokemusta lastensuojelusta, jotta jälkihuoltotyötä voidaan tehdä.

Työskennellessäni olen myös huomannut, että eri kaupunkien palvelusopimukset poikkeavat toisistaan. Valtaosalle tukiasunnoissa asuville nuorille on myönnetty rajattomat työskentelytunnit, mutta poikkeuksiakin löytyy. Jotkin kaupungit ovat rajanneet kuukausittaisiksi työskentelytunneiksi 20. Tämä luo eriarvoisuutta nuorten välillä ja on selkeästi rakenteellinen ongelma, sillä mielestäni valtakunnallisesti yhteinen linja olisi oikeudenmukainen ja tasa-arvoinen kaikkia nuoria kohtaan ja mahdollistaisi itsenäistymistaitojen harjoittelun kaikille tasapuolisesti.

LÄHTEET

Helka Raivio. THL. Osallisuus käsitteensä, 2017. <https://kuntoutussaatio.fi/assets/files/2017/06/HelkaRaivio.pdf> Viitattu 23.5.2020

Hämäläinen J. & Kurki L. 1997. Sosiaalipedagogiikka.

Isola, A, Kaartinen, H. & Leemann, L. 2017. Mitä osallisuus on? Viitattu 23.5.2020 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-917-0>

Laaksonen, S. 2004a. Huostaanoton, sijaishuollon ja jälkihuollon laatu. Teoksessa: Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) 2004. Lastensuojelu tänään. Helsinki. Tammi.

Laaksonen, S. (toim.) 2004b. Jälkihuolto-opas. Lastensuojelun keskusliitto. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 17. Helsinki: Gummerus.

Lastensuojelun keskusliitto. Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Helsinki Viitattu 23.5.2020 <https://adobeindd.com/view/publications/20b2f887-cb62-4df2-8746-f29911d02ddf/e9cb/publication-web-resources/pdf/Opas-lastensuojelun-jalkihuoltotyohon-120616.pdf>

Nivala E., Ryyänänen S. 2019. Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Tallinna. Gaudeamus

Närhi, P., Timonen-Kallio, E., Yliruka, L. THL. Lastensuojelun terapeuttisen laitospalveluksen mallinnus. 2017. Viitattu 23.5.2020 http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132319/Tyo%cc%88paperi_2017_23_netiti%20%282%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Pekkarinen, V. 2007. Elämänkaaren eri vaiheet. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 31.5.2020. https://oppimateriaalit.jamk.fi/elinikainenohjaus/files/2015/06/elamankaaren_eri_vaiheet.pdf

Ranne K. et al. 2005. Sosiaalipedagoginen ammatillisuus: Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi.

Ravanikoti toimintakertomus 2019. Viitattu 17.5.2020

Räty, T. 2019. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita.

Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa. Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita.

Sinkkonen, J. 2012. Nuoruusikä. Miten lapsesta tulee nuori aikuinen? Helsinki: WSOY.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2019. Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti. Viitattu 3.6.2020

Sospro Satakunta toimintasuunnitelma 2020. Viitattu 17.5.2020

Suomen sosiaalipedagoginen seura ry. 2020. Viitattu 23.5.2020 www.sosiaalipedagogiikka.fi

Suomen UNICEF ry. 2020. Viitattu 2.6.2020 <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-lyhennettyna/>

THL:n www-sivut 2020. Viitattu 26.5.2020 <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto>

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Ylitalo, P. Roolikarttavanhemmuuden, parisuhteen ja itsenäistymisen tueksi. 2011. https://vslk.fi/uploads/files/519352_Roolikartta_verkojulkaisu.pdf